

Mehnat xavfsizligini ta'minlovchi texnik vositalar

- Traktor va avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatishda xavfsizlik texnikasi
- Qismlarga ajratish va chilangarlik ishlarini bajarishda xavfsizlik texnikasi
- Xavfsizlik belgilari sistemasi
- Foydalanilgan adabiyotlar

Mehnat xavfsizligini ta'minlovchi texnik vositalar

Ishlab chiqarish bunday muammolarni oldini olish, jarohatlanishga qarshi kurashni, baxtsiz hodisalarni oldini oluvchi zamonaviy vositalardan keng foydalanmasdan turib hal qilib bo'lmaydi.

Insonni xavfli ishlab chiqarish omillardan himoyalash usuli: aktiv va passiv bo'ladi.

Aktiv himoya xavfli omil hosil bo'lishini yo'qotishga yoki uning xavflilik darajasini kamaytirishga yo'naltiradi. Passiv himoya xavfli omillarning insonga ta'sirini oldini oluvchi kompleks tadbirlarni o'z ichiga oladi. Bunga insonni xavfli zonadan chiqarish yoki insonni xavfli zonada bo'lmasligi uchun sharoit yaratish bilan yerishiladi. Passiv himoyalash ishlab chiqarish jarayonini tashkillashtirish uskuna va jihozlarni konstruksiyalarini yaxshilash orqali ta'minlanadi. Agar qayd qilingan tadbirlar bilan ishlovchilarning xavfsizligi to'laligicha ta'min etilmasa, individual himoya vositalarini (kaskalar, ko'z oynaklar, respiratorlar va boshqalar) qo'llanilishini taqoza etadi.

Himoya vositalarini ish jarayoniga shunday jihozlashkerakki, aksincha holatda himoya vositalari bilan ish jarayonini bajarish mumkin bo'lmasin. Himoyalovchi qurilma xavf paydo bo'lishi bilan ishga tushishi va xavfli yoki zararli omilining ta'siri to'xtamaguncha o'zini ishchi holatini to'xtatmasligikerak. Himoyalovchi qurilmalarning konstruksiyasi shunday bo'lishikerakki, uning biror alohida elementining ishlamasligi, boshqa himoya vositalarining ishini to'xtamasligi va qo'shimcha xavf tug'dirmasligikerak.

Himoya vositalari unga texnik xizmat ko'rsatish va nazorat qilish uchun qulay bo'lishikerak. Zarur hollarda himoya vositalari ishini nazorat qilish uchun ular avtomatik qurilmalar bilan ta'minlanishi mumkin. Zamonaviy mexanizmlardan qurilmalarda hamda texnologik liniyalarda ishlarni xavfsizligi to'siq, xavfdan saqlovchi qurilmalari va signal, masofadan boshqarish sistemasi, individual himoya vositalardan foydalanish va himoyalovchi vositalar sozligini muntazam nazorat qilishini ta'minlanadi.

Traktor va avtomobillarga texnik xizmat ko'rsatishda xavfsizlik texnikasi

Traktor va avtomobillarga texnik xizmat turli xil sharoitlarda, jumladan, ochiq maydonlardagi ish joylarida va texnik xizmat ko'rsatish punktlarida o'tkaziladi. Agregatlarga ochiq sharoitlarda texnik xizmat ko'rsatishda, u tekis gorizontall maydonga o'rnatilishi va traktor g'ildiraklari ostiga mustahkam ishonchli tirgaklar qo'yilishi lozim. G'ildiraklarni va yurish qismining boshqa qismlarini ko'zdan kechirish yoki ta'mirlashda soz va ishonchli ishlaydigan yuk ko'tarish moslamalaridan (domkratlar, tallar va b.) foydalanish zarur. Tirgaklar va tayanchlar sifatida g'isht, shlakli bloklar, g'ildirak disklari va shu kabi buyumlarni ishlatish taqiqlanadi. Texnik xizmat ko'rsatishga qo'yilgan asosiy talablardan biri, ishni mashina to'liq to'xtagach, dvigatel 131 ishlamayotgan va elektr uzatmalari ajratilgan holatda boshlash shartidir. Ayniqsa, gidrotizimlarning trubalari va shlanglarini qismlarga ajratishda ehtiyot bo'lish talab etiladi. Bu ishlarni amalga oshirishdan oldin ishchi a'zolarni yerga tushirilgan holatda ekanligini tekshirish lozim, aks holda, shlanglar ajratilgach ishchi a'zo yerga tushib ketishi mumkin. Bundan tashqari bosim ostidagi yog'lar sachrab, turli xil shikastlanishlarga olib kelishi ham mumkin. Ma'lumki, TXK punktlarida estakadalardan keng foydalaniladi. Estakadalarga kirish yoki undan chiqish joylarida qaytaruvchi gardishlar va 25% dan ortiq bo'lmagan qiyalikda maxsus yo'naltiruvchi moslamalar bo'lishi, oxiri berk estakadaga esa tayanch moslama qo'yilishi, yon tomonlari balandligi 1m.li panjara to'siq bilan to'silgan bo'lishi lozim. Etilli benzinda ishlovchi dvigatellarning detallarini qismlarga ajratish, rostlash va ta'mirlashda o'ta ehtiyotkor bo'lish, barcha ishlarni detallarni yaxshilab tozalab, kerosin bilan yuvilgach boshlash lozim. Bunday detallarga tetraetilqo'rg'oshinning ma'lum konsentratsiyasi bilan yupqa ishlov berilgan bo'lib, bu modda inson organizmiga tushganda kuchli zaharlanishga olib kelishi mumkin. Akkumulator batareyalariga texnik xizmat ko'rsatish ham zarur xavfsizlik qoidalariga qat'iy amal qilishni talab etadi. Texnik xizmat ko'rsatish qoidalariga muvofiq akkumulatorlar davriy ravishda 60 soat ishlagandan so'ng qopqoq teshiklarini tozalab turish talab etiladi. Chunki bu teshiklarni iflosliklar bilan to'lib qolishi akkumulator korpusini yorilib, elektrolitni sachrab ketishiga sabab bo'ladi. Elektrolit sathini maxsus shisha naycha bilan tekshirish zarur. Kuchlanishni kuch vilkasi bilan tekshirishdan oldin, akkumulator tiqinlarini yechib mavjud gazlarni chiqarib yuborish va keyin tiqinlar yopilib, kuch vilkasini ishlatish kerak. Elektrolitni kislotaga bardoshli idishlarda (keramik, fayans, ebonit idishlar va b.) tayyorlash lozim. Shisha idishlardan foydalanish mumkin emas. Elektrolit tayyorlashda dastlab idishga suv, keyin esa uzluksiz aralastirilib tomchilatib sulfat kislotaga quyiladi. Avtomobillarning sovitish tizimida foydalaniladigan suyuqliklar, jumladan, antifriz ham inson sog'lig'i uchun xavfli hisoblanadi. Shu sababli antifrizni teriga, qo'lga yoki og'izga tushishiga yo'l qo'ymaslik zarur.

Qismlarga ajratish va chilangarlik ishlarini bajarishda xavfsizlik texnikasi

Ishlab chiqarish jarohatlarining tahlili ko'pchilik jarohatlar mashina va

mexanizmlarni qismlarga ajratish va yig'ish davrida kelib chiqishini ko'rsatadi. Bu ishlarni bajarishdagi asosiy xavfsizlik talablaridan biri – asbob va moslamalardan to'g'ri hamda o'z o'rnida foydalanish shartidir. Chilangar bolg'alari qulay, yengil, ularning ushlagichlari namligi 12% dan kam bo'lmagan qattiq yog'ochdan ovalsimon shaklda tayyorlangan va bolg'acha yumshoq po'lat tiqin yordamida qattiq qilib birlashtirilgan bo'lishi kerak. Zubila, parma va boshqa shu kabi asboblar yeyilmagan, ularni ishlash joylari tekis bo'lishi lozim. Ularning umumiy uzunligi 150 mm. dan kam bo'lmashligi, charxlangan qismi esa 60...70 mm bo'lishi zarur. Metallarni **bu asboblar yordamida kesishda**, albatta himoya ko'zoynagidan foydalanish talab etiladi, aks holda, metall parchalari ko'zga otilib, turli xil jarohatlarga olib kelishi mumkin. Gayka kalitlari o'lchami gayka va bolt o'lchamlariga mos kelishi, ularda yoriqlar va darz ketishlar bo'lmashligi kerak. Gayka va boltlarni yechishda bolta va zubiladan foydalanish, katta o'lchamli kalitlarni ularni orasiga boshqa buyumlar, masalan, buragich («otvyortka») qo'yib ishlatish, kalitlardagi kuch momentini oshirish maqsadida ularni boshqa kalitlar yoki trubalar bilan uzaytirish, kalitlarga bolg'a bilan urish kabi usullar o'ta xavfli hisoblanadi. Qismlarga ajratish yoki yig'ish ishlarida maxsus moslamalar, qo'l-mexanik **asboblari**, elektrik va pnevmatik jihozlardan ham keng foydalaniladi. Ishlashdan oldin chiqarib oluvchi moslamalarni («syomnik») ko'zdan kechirish zarur. Mexanik nuqsonli, masalan, yorilgan, rezbasi yoyilgan, sterjenlari egilgan, bolt va boshqa detallari darz ketgan «syomnik»lardan foydalanish taqiqlanadi. Agar bu moslamalar nostandart bo'lsa, ularni ishonchlilik va mustahkamlik bo'yicha sinovdan o'tkazib, sinov natijalarini dalolatnoma bilan hujjatlashtirish lozim. Elektr jihozlari bilan ishlashda ishdan oldin elektr qo'shib- ajratgichini, yerga ulash simlarini, tok o'tuvchi simlar izolyatsiyasini tekshirish kerak. Bunday asboblar ishlatilganda rezina qo'lqop va rezina tagliklardan foydalanish zarur. Elektr ish jihozini boshqa ish joyiga ko'chirishda yoki ishchilar almashinishida, albatta, elektr ta'minotini ajratish talab etiladi. Agar ish davomida elektr jihozi qizib ketsa, uni sovutish va qayta ishga qo'shganda ma'lum vaqtgacha salt rejimda ishlatish zarur. Pnevmatik jihozlardan foydalanilganda shlanglarni **zich birlashganligiga**, jumraklar holatiga e'tibor berish, shlanglarni qayrilib qolishiga yo'l qo'ymaslik kerak. Havo shlanglarini faqatgina havo jumraklarini yopib birlashtirish lozim.

Xavfsizlik

belgilari

sistemi

Signal o'zining funksional vazifasi bo'yicha ogohlantiruvchi, avariya, nazorat qiluvchi, gaplashish signallarga bo'linadi.

Ta'sir etish usuli bo'yicha quyidagi signallardan foydalaniladi; yoritish, tovush, rangli va belgi. -davlat standarti quyidagi rang signallari va ularning vazifalarini belgilaydi: qizil-ta'qiqlovchi, "Stop"- muqarrar xavf; sariq-diqqat, sodir bo'lishi mumkin bo'lgan xavf haqida ogohlantirish; yashil-"xavfsizlik", "ruxsat", "yo'l bo'sh"; ko'k-"ma'lumot".

YUqori shovqin ostida ishlaydigan uskunalarda yoritish signallari va past shovqinda ishlaydigan uskunalarda (60...70 dB gacha) tovushli signallar qo'llanilishkerak.

Belgili signallar yo'l belgilari ko'rinishida anchadan buyon qo'llaniladi. 1970 yildan boshlab esa belgili signallar mehnat xavfsizligini taminlash uchun ham tobora keng qo'llanilmoqda.

-davlat standarti bo'yicha xavfsizlik belgilari 4 ta guruhga bo'lingan (16.4 - rasm).

Har bir guruh uchun belgilar formasi, rangi va o'lchamlari mavjud. Har bir belgini o'rnatish joyi belgilangan.

Qayd qilingan standart bilan belgilarni 12 ta variantdagi o'lchamlari belgilangan. Bulardan oltitasi odatdagi (oddiy) va oltitasi kichiklashtirilgan (uskunalarga chizilgan) belgilardir.

Buyruq beruvchi belgining kvadrati tomonlari 28 sm dan 90 sm gacha, ogohlantiruvchi belgining uchburchak tomonlari 2836 dan 90112sm gacha bo'ladi, kichraytirilgan (ishlab chiqarish uskunalarga chizilgan) belgilarda aylana diametri 2...12 sm, uchburchak tomonlari 2,5...16 sm bo'ladi.

Singanda, bo'g'imlar chiqqanda, paylar cho'zilganda birinchi yordam ko'rsatish

Sinish, chiqish yoki pay cho'zilishi singan joyning notabiiy holda egilishi, bug'imning shishishi va og'riq paydo bo'lishi orqali bilinadi. Bunday hollarda birinchi navbatda shikastlangan kishiga tinchlik berish va shikastlangan joyga sovuqlik bosish kerak. Singan yoki chiqqan qo'l-oyoqlarga taxtakach faner yoki karton qo'yib bog'lash tavsiya etiladi. Taxtakach qo'yishda uning bir uchi tos suyagidan yuqori bo'lishi, ikkinchi uchi esa oyoq tovonida bo'lishi kerak (6.1- chizma). Qovurg'a suyagi singanda yotalganda, nafas olganda va hara- katlanganda og'riq paydo bo'ladi. Bunday vaqtda ko'krak nafas chiqarish vaqtida bint bilan qattiq qilib bog'lab qo'yiladi. Lat yegan joyga sovuqlik qo'yib keyin artish, yod surtish yoki issiq kompress qo'yish taqiqlanadi. Chunki bular og'riqni kuchaytiradi. Pay cho'zilganda ham lat yeganidagidek yordamlar ko'rsatiladi.

6.1-chizma. Suyak jarohatlari imibilizatsiya usullari: a)-qovurg'a; b) - yelka; d) – qo'l; e) - oyoq.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida respublikamiz fuqarolarining **shaxsiy huquq va erkinliklari**, siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy huquqlari yaqqol o'z ifodasini topgandir. Konstitutsiyada ko'rsatilganidek, «Davlat xalq irodasini ifoda etib, uning manfaat-lariga xizmat qiladi. Davlat organlari va mansabdor shaxslar jamiyat va fuqarolar oldida mas'uldirlar» (2-modda), «Yashash huquqi har bir

insonning uzviy huquqidir....(24-modda). «Har bir shaxs mehnat qilish, erkin kasb tanlash, adolatli mehnat sharoitlarida ishlash va qonunda ko'rsatilgan tartibda ishsizlikdan himoyalani sh huquqiga egadir» (37-modda).

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1997-yil 6-iyundagi 286-sonli qaroriga asosan «Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa zararlanishini tekshirish va hisobga olish» to'g'risida Nizomi qabul qilindi. mehnatni muhofaza qilishga doir qonunlar va boshqa me'yoriy hujjatlarni buzganlik uchun javobgarlik (27-modda); ishlab chiqarishda jabrlangan xodimlarga ziyon yetkazganlik uchun korxonalarining moddiy javobgarligi (28-modda); ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisa oqibatida xodim vafot etgan taqdirda korxonaning moddiy javobgarligi (29-modda) aniq ko'rsatib o'tilgan.

16 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan xodimlarga haftasiga ko'pi bilan 36 soat; – 15 yoshdan 16 yoshgacha bo'lgan xodimlarga, shuningdek, ta'til vaqtida ishlayotgan 14 yoshdan 15 yoshgacha bo'lgan o'quvchilarga haftasiga ko'pi bilan 24 soat.

Yoshlar mehnati. O'n olti yoshga to'lmagan shaxslarni ishga qabul qilishga yo'l qo'yilmaydi. Alohida hollarda korxonada, muassasa, tashkilot, kasaba uyushmasi [komiteti bilan kelishib](#), o'n besh yoshga to'lgan shaxslar ishga qabul qilinishlari mumkin. Yoshlarni ishlab chiqarishda mehnatga tayyorlash maqsadida umumta'lim maktablari, [kollejlari](#), akademik litseylarning o'quvchilarini o'n to'rt yoshga to'lganlaridan keyin ota-onadan birining yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxsning roziligi bilan bolalarni salomatligiga ziyon yetkazmaydigan va ta'lim olish jarayoniga xalal bermaydigan yengil ishlarni bajarish uchun ishga qabul qilishga yo'l qo'yiladi. 18 yoshga to'lmagan shaxslar mehnatidan og'ir ishlarda va mehnat sharoiti zararli yoki xavfli bo'lgan ishlarda, shuningdek, yer osti ishlarida foydalanish taqiqlanadi. 18 yoshga to'lmagan barcha shaxslar avval tibbiy ko'rikdan o'tkazilganidan keyingina ishga qabul qilinadilar va keyinchalik, ular 18 yoshga to'lganlariga qadar, har yili tibbiy ko'rikdan majburiy tarzda o'tkazib turiladilar. 18 yoshga to'lmagan ishchilar uchun ishlab chiqarish me'yorlari katta yoshdagi xodimlar uchun belgilangan ishlab chiqarish me'yorlariga asoslanib belgilanadi, lekin bu me'yor 18 yoshga to'lmagan shaxslar uchun belgilangan qisqartirilgan ish vaqtiga mutanosib ravishda kamaytirilgan bo'ladi. Kunlik ish vaqti qisqartirilgan hollarda, 18 yoshga to'lmagan xodimlarga ish haqi kunlik ish vaqti to'liq bo'lgan tegishli toifadagi xodimlarga beriladigan miqdorda to'lanadi. 43 O'qishdan bo'sh vaqtda ishlovchi umumta'lim maktablari, kollejlari, akademik litseylar o'quvchilarining mehnatiga ishlagan vaqtiga mutanosib ravishda yoki ishlab chiqargan mahsulotiga qarab haq to'lanadi. 18 yoshga to'lmagan xodimlarni tungi va ish vaqtidan tashqari ishlarga hamda dam olish kunlari ishlashga jalb etish taqiqlanadi. 18 yoshga to'lmagan xodimlarga har yilgi mehnat ta'tili yoz paytida yoki ularning xohishiga qarab, yilning istalgan vaqtida beriladi. 18 yoshga to'lmagan xodimlarni ma'muriyat tashabbusi bilan ishdan bo'shatishga, ishdan bo'shatishning umumiy tartibiga rioya qilishdan tashqari, faqat voyaga yetmaganlar ishlari bilan shug'ulla-nuvchi tuman (shahar) komissiyasi

roziligi bilangina yo‘l qo‘yiladi.

Foydalanilgan

adabiyotlar

- 1.O‘zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. Toshkent, „O‘zbekiston“, 1992 y.
2. Barkamol avlod - O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori. Toshkent «SHarq”,1998 y.
- 3.O‘zbekiston Respublikasini Mehnat kodeksi Toshkent, 1996 y.
- 4.O‘zbekiston Respublikasining “Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi Qonuni Toshkent, 1993 y.
- 5.V.S.Alekseev, E.O.Murodova, I.S.Davıdova. Bezopasnost jiznedeyatelnosti «Prospekt» Moskva-2006 g.
- 6.O.Qudratov, T.G’aniev. Hayotiy faoliyat xavfsizligi. Toshkent. «Mehnat»-2004.
- 7.H.E.G‘oipov. Mehnat muhofazasi. Toshkent. «Mehnat»-2000.

[Download 239.37 Kb.](#)

Do'stlaringiz bilan baham:

